

HARBIY SOHADAGI AYOLLARNING PSIXOLOGIK-RUHIY HOLATINI
O'RGANISH

Xidirova Maftuna

Samarqand Davlat Universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18164992>

Annotasiya. Ushbu maqolada Ichki ishlar organlari, Milliy gvardiya hamda Sud tizimida xizmat qilayotgan ayollarning psixologik va ruhiy holati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Davlat xizmatiga xos yuqori mas'uliyat, xavfli vaziyatlar, qat'iy intizom, ish hajmining ortishi hamda ijtimoiy-oilaviy omillarning ayollar psixikasiga ta'siri ochib beriladi. Maqolada stress, emotsional zo'rqish, kasbiy charchoq holatlari hamda psixologik barqarorlikni saqlash mexanizmlari yoritilib, amaliy tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Davlat organlari, ayollar psixologiyasi, kasbiy stress, emotsional zo'rqish, psixologik barqarorlik, kasbiy charchoq, ruhiy salomatlik, Ichki ishlar organlari, Milliy gvardiya, Sud tizimi

Аннотация. В данной статье научно-теоретически анализируется психологическое и психическое состояние женщин, работающих в органах внутренних дел, Национальной гвардии и судебной системе. Рассматривается влияние высокой ответственности, опасных ситуаций, строгой дисциплины, увеличения объема работы и социально-семейных факторов на психику женщин. В статье освещаются стресс, эмоциональное напряжение, профессиональное выгорание, а также механизмы поддержания психологической устойчивости, приводятся практические рекомендации.

Ключевые слова: государственные органы, психология женщин, профессиональный стресс, эмоциональное напряжение, психологическая устойчивость, профессиональное выгорание, психическое здоровье, органы внутренних дел, Национальная гвардия, судебная система

Annotation. This article provides a scientific and theoretical analysis of the psychological and mental state of women working in the internal affairs bodies, the National Guard, and the judicial system. The influence of high responsibility, dangerous situations, strict discipline, increased workload, and socio-family factors on women's psyche is examined. The article highlights stress, emotional strain, professional burnout, as well as mechanisms for maintaining psychological stability, and offers practical recommendations.

Keywords: state bodies, women's psychology, occupational stress, emotional strain, psychological stability, professional burnout, mental health, internal affairs bodies, National Guard, judicial system.

Bugungi kunda davlat organlari faoliyatini samarali tashkil etishda inson omili, ayniqsa ayol xizmatchilarning psixologik-ruhiy holati muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jamiyat taraqqiyoti, huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida ayollarning davlat boshqaruvi hamda huquq-tartibot tizimidagi ishtiroki yil sayin ortib bormoqda. Ayniqsa, Ichki ishlar organlari, Milliy gvardiya va Sud tizimida xizmat qilayotgan ayollar jamiyat xavfsizligi, qonun ustuvorligi va adolatni ta'minlashda faol ishtirok etmoqdalar. Mazkur tizimlarda xizmat qilish yuqori

darajadagi mas'uliyat, qat'iy intizom, psixologik bosim hamda doimiy stress holatlari bilan bog'liq bo'lib, bu holat ayol xizmatchilarning ruhiy barqarorligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Xavfli xizmat sharoiti, ish hajmining ortishi, navbatchilik, qaror qabul qilishdagi mas'uliyat hamda ijtimoiy-oilaviy majburiyatlarni uyg'unlashtirish zarurati ayollarning psixologik holatida emotsional zo'riqish, charchoq va kasbiy stress holatlarini yuzaga keltirishi mumkin.

Ayniqsa, Ichki ishlar va Milliy gvardiya tizimida xizmat qiluvchi ayollar xavfli vaziyatlar, jismoniy va ruhiy zo'riqishga duch kelsalar, Sud tizimida faoliyat yuritayotgan ayollar doimiy psixologik bosim, mas'uliyatli qaror qabul qilish va inson taqdiri bilan bog'liq holatlar orqali emotsional zo'riqishni boshdan kechiradilar. Bu esa kasbiy charchoq, stress va ruhiy beqarorlik holatlarining yuzaga kelishiga olib kelishi mumkin.

Shu bois, davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollarning psixologik-ruhiy holatini o'rganish, ularda stress va emotsional zo'riqish omillarini aniqlash hamda psixologik barqarorlikni ta'minlash masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolaning maqsadi — Ichki ishlar, Milliy gvardiya va Sud tizimida xizmat qilayotgan ayollarning psixologik holatini tahlil qilish, ular duch kelayotgan asosiy ruhiy muammolarni ochib berish va psixologik qo'llab-quvvatlashning samarali yo'llarini belgilashdan iborat.

Davlat organlarida xizmat qilish faoliyati inson psixikasiga yuqori talablar qo'yadigan, mas'uliyatli va murakkab kasbiy sohalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ayol xizmatchilar uchun bu jarayon nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy va shaxsiy rollarni uyg'unlashtirish zarurati bilan ham tavsiflanadi. Psixologiya fanlarida ta'kidlanishicha, doimiy nazorat, qat'iy intizom va xavf ehtimoli mavjud bo'lgan kasbiy muhit shaxsning ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Davlat xizmatining o'ziga xos xususiyatlaridan biri — yuqori darajadagi javobgarlikdir.

Xodim tomonidan qabul qilingan qarorlar inson taqdiri, jamoat xavfsizligi va qonun ustuvorligi bilan bog'liq bo'ladi. Bu holat ichki psixologik bosimni oshirib, stress holatlarining kelib chiqishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, Ichki ishlar organlari va Milliy gvardiya tizimlarida xizmat qilayotgan ayollar xavfli vaziyatlar, jismoniy va ruhiy zo'riqish, navbatchilik hamda favqulodda holatlarga tezkor munosabat bildirish kabi omillarga duch keladilar.

Psixologik tadqiqotlarda stress tushunchasi shaxsning tashqi yoki ichki ta'sirlarga nisbatan javob reaksiyasi sifatida talqin etiladi. Davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollarda stress manbalari sifatida ish hajmining ortishi, vaqt yetishmasligi, rahbariyat tomonidan yuqori talablar qo'yilishi hamda jamoadagi munosabatlar ko'rsatiladi. Bu omillar ayollarda emotsional zo'riqish, xavotir, asabiylik va charchoq holatlarining shakllanishiga olib keladi.

Sud tizimida xizmat qilayotgan ayollar faoliyati ham o'ziga xos psixologik xususiyatlarga ega. Sud tizimida ishlovchi ayollar doimiy ravishda inson taqdiri bilan bog'liq qarorlar qabul qiladilar. Bu jarayon yuqori darajadagi diqqat, emotsional barqarorlik va adolat tamoyillariga qat'iy amal qilishni talab etadi. Sud jarayonlarida ishtirok etish, nizoli holatlar, inson taqdiri bilan bog'liq qarorlar qabul qilish ayollarda ichki ruhiy zo'riqishni kuchaytiradi.

Nazariy manbalarda ta'kidlanishicha, bunday sharoitlarda uzoq muddatli stress holati kasbiy charchoq shakllanishiga olib kelishi mumkin. Kasbiy charchoq shaxsda emotsional holsizlik, ishga bo'lgan qiziqishning pasayishi, o'z-o'zini qadrlashning kamayishi kabi belgilar

bilan namoyon bo'ladi. Davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollarda bu holat ko'pincha ish va oilaviy majburiyatlar o'rtasidagi muvozanatning buzilishi bilan bog'liq bo'ladi.

Shu bilan birga, ayollarning psixologik barqarorligiga ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, jamoadagi munosabatlar va rahbariyatning psixologik madaniyati katta ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy qarashlarga ko'ra, ijobiy psixologik muhit, adolatli baholash va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari stress ta'sirini kamaytiradi hamda ayol xizmatchilarning ruhiy barqarorligini mustahkamlaydi.

Shuningdek, davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollarning psixologik holatiga ta'sir etuvchi muhim omillardan biri — gender bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlar hisoblanadi.

Amaliyotda ayol xizmatchilar ko'p hollarda o'z kasbiy faoliyati bilan bir qatorda oilaviy majburiyatlarni ham bajarishga majbur bo'ladilar. Bu esa ish va shaxsiy hayot o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashda qiyinchiliklar tug'dirib, psixologik zo'riqishni kuchaytiradi.

Ayniqsa, navbatchilik tizimi, xizmat vaqtining noaniqligi va favqulodda holatlar ayollarning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Psixologiya fanlarida bunday holatlarda shaxsning moslashuv mexanizmlari muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi. Davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollarda stressga qarshi kurashish qobiliyati, emotsional o'z-o'zini nazorat qilish va muammoli vaziyatlarga nisbatan to'g'ri munosabat bildirish psixologik barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari hisoblanadi. Agar ushbu mexanizmlar yetarli darajada shakllanmagan bo'lsa, uzoq muddatli stress holatlari kasbiy charchoq va ruhiy holsizlikka olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, xizmat jamoasidagi psixologik muhit ham ayollarning ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Hamkasblar o'rtasidagi o'zaro hurmat, rahbariyat tomonidan qo'llab-quvvatlash, adolatli munosabat va ochiq muloqot muhitining mavjudligi stress ta'sirini kamaytiradi. Ilmiy tadqiqotlarda jamoada ijobiy psixologik iqlim mavjud bo'lgan taqdirda, xodimlarning kasbiy faoliyatga bo'lgan qiziqishi oshishi va ruhiy barqarorlik mustahkamlanishi qayd etiladi.

Shu jihatdan, ichki ishlar, Milliy gvardiya va sud tizimida xizmat qiluvchi ayollar bilan muntazam psixologik ishlar olib borish, ularning ruhiy holatini monitoring qilish hamda profilaktik tadbirlarni tashkil etish muhim hisoblanadi. Bu nafaqat individual psixologik muammolarni bartaraf etishga, balki umumiy xizmat samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Olib borilgan nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, davlat organlarida, xususan Ichki ishlar, Milliy gvardiya hamda Sud tizimida xizmat qilayotgan ayollarning psixologik-ruhiy holati ularning kasbiy samaradorligi, qaror qabul qilish qobiliyati va umumiy ruhiy salomatligi bilan bevosita bog'liqdir. Yuqori darajadagi mas'uliyat, qat'iy intizom, xavfli xizmat sharoiti va doimiy psixologik bosim ayol xizmatchilarda stress, emotsional zo'riqish hamda kasbiy charchoq holatlarining shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Ichki ishlar va Milliy gvardiya tizimida xizmat qiluvchi ayollar jismoniy va ruhiy zo'riqishga ko'proq duch kelishsa, Sud tizimida faoliyat yuritayotgan ayollarda asosan emotsional bosim va mas'uliyatli qarorlar qabul qilish bilan bog'liq ruhiy qiyinchiliklar kuzatiladi. Bu esa ayollarning psixologik barqarorligini ta'minlashga qaratilgan tizimli choralar ishlab chiqishni taqozo etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z ma'ruzalarida inson omiliga alohida e'tibor qaratib, «Davlat idoralarida ishlayotgan har bir xodim, avvalo, ma'nan yetuk, ruhan barqaror va xalqqa xizmat qilish mas'uliyatini chuqur anglagan shaxs bo'lishi lozim»

deb ta'kidlaydi. Ushbu fikr davlat organlarida xizmat qilayotgan ayollarning psixologik holatini mustahkamlash masalasi naqadar muhim ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shu bois, davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollar uchun psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish, stressni oldini olish, kasbiy charchoqni bartaraf etishga qaratilgan psixologik treninglar va profilaktik choralarni joriy etish muhim hisoblanadi. Bu nafaqat ayol xizmatchilarning ruhiy salomatligini ta'minlaydi, balki davlat organlari faoliyati samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqib aytish mumkinki, davlat organlarida xizmat qiluvchi ayollarning psixologik-ruhiy holatini mustahkamlash tizimli va kompleks yondashuvni talab etadi. Psixologik qo'llab-quvvatlash faqat muammo yuzaga kelganidan so'ng emas, balki uning oldini olishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlar orqali amalga oshirilishi lozim. Shu maqsadda davlat organlarida psixolog xizmatini takomillashtirish, ayol xizmatchilar uchun maxsus psixologik treninglar, stressni boshqarish mashg'ulotlari hamda emotsional barqarorlikni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bunday tadbirlar ayollarning kasbiy faoliyatga moslashuvini osonlashtiradi, ish unumdorligini oshiradi va ruhiy salomatlikni saqlashga yordam beradi.

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, ichki ishlar, Milliy gvardiya va sud tizimida xizmat qilayotgan ayollarning psixologik holatini o'rganish va qo'llab-quvvatlash nafaqat individual, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Zero, ruhan barqaror, kasbiy jihatdan tayyor va ma'nan yetuk ayol xizmatchilar davlat organlari faoliyatining samaradorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Sh.Mirziyoyev "Yangi O'zbekiston – yangi taraqqiyot yo'li" 2022 y
2. A.A.Baxramova "Суд-психологик экспертиза" // O'quv qo'llanma. – Samarqand, 2025.
3. E.G'oziev "Umumiy psixofiziologiya" T. 2010 y.
4. O.S.Qodirov, Sh.N.Xotamov. Ijtimoiy psixologiya //Darslik. Samarqand, 2023.